

Góp ý kiến về việc giảng dạy

MÔN LOGIC HỌC HÌNH THỨC

ở trường đại học và cao đẳng

Ths. Võ Văn Thắng

Điều đáng mừng là trong những năm gần đây, Bộ Giáo dục và Đào tạo đã đưa môn Logic học Hình thức vào chương trình đào tạo của nhiều ngành trong các trường Đại học và Cao đẳng. Nhận thức về tầm quan trọng của bộ môn khoa học này, Bộ Giáo dục và Đào tạo cũng đã xây dựng chương trình và xuất bản sách giáo khoa để các trường dựa vào đó giảng dạy.

Thế nhưng, thực tế việc giảng dạy môn này ra sao, tổ bộ môn nào chịu trách nhiệm, thống nhất dạy theo giáo trình nào, theo quan điểm nào thì còn là một vấn đề cần phải bàn để đi đến thống nhất.

Do vậy, trước khi có ý kiến về vấn đề giảng dạy bộ môn, tôi hoàn toàn ủng hộ Ban tổ chức Hội thảo Logic học của trường Đại học Khoa học Xã hội và Nhân văn thành phố Hồ Chí Minh đã mạnh dạn làm công việc này một cách đúng lúc, tạo điều kiện cho chúng tôi góp ý kiến nhỏ của mình vào một công việc chung của sự nghiệp giáo dục và đào tạo.

1. TỔ BỘ MÔN NÀO ĐẢM TRÁCH ?

Chúng tôi được biết, trước đây và hiện tại, các trường đại học và cao đẳng trong cả nước đã xảy ra tình trạng, nhiều tổ bộ môn nhận giảng dạy bộ môn này. Điều này đã dẫn đến tình trạng hết sức phức tạp là, người dạy thích dạy theo tài liệu nào, quan điểm nào thì dạy, mặc dù về nguyên tắc, tổ bộ môn vẫn quản lý, theo dõi, nhưng công việc này hầu như là rất "thoảng". Theo chúng tôi, chúng ta cần xác định rằng, môn Logic học Hình thức do bộ môn Triết học phụ trách. Bởi lẽ, nội dung của môn LGH có liên quan rất nhiều với Triết học. Hơn nữa, trong chương trình đào tạo đại học, cao học hoặc nghiên cứu sinh Triết học, Logic học Hình thức là môn chuyên ngành với số tiết khá cao. Nói như vậy không có nghĩa là, những chuyên ngành khác hoàn toàn không thể dạy được. Ở đây, chúng tôi muốn trình bày ý kiến

này để chúng ta suy nghĩ và có trách nhiệm cao hơn trong việc nâng cao chất lượng giảng dạy ở các trường đại học và cao đẳng.

2. DẠY THEO QUAN ĐIỂM NÀO ?

Như chúng ta biết, hiện tại, có hai quan niệm khác nhau về việc giảng dạy bộ môn Logic học Hình thức: một, dạy theo quan niệm Logic Cổ điển (Truyền thống); hai, dạy theo quan niệm Logic Hiện đại. Vậy, ở Hội thảo này, chúng ta cần xác định, các trường nên dạy theo quan điểm nào.

Theo chúng tôi, chúng ta nên dạy theo quan điểm của Logic Hiện đại. Nghĩa là, chúng ta nên đưa Logic Hiện đại vào Logic Cổ điển. Vì sao vậy?

Thứ nhất: Nhìn lại quá trình phát triển của Logic học, chúng ta thấy, Logic học đã phát triển theo hướng hiện đại hoá. Thật vậy, không phải ngẫu nhiên René Descartes (1596 – 1650) đề nghị, thay vì tranh cãi nhau về nhiều vấn đề mà khó có thể nói ai thắng, ai thua thì chúng ta nên lập thành phương trình đại số để giải. Ý tưởng này đã được Leibniz (1646 – 1716) khẳng định là có thể thực hiện được và ông đã mơ ước đến một thứ luận lý mới có tính phổ quát, xác đáng hơn luận lý của Aristote. Cuối cùng, qua hơn một thế kỷ, Logic học đã được toán học hoá bởi Boole và De Morgan. Từ đây, Logic học đã phát triển mạnh mẽ và được ứng dụng trong rất nhiều lĩnh vực khác nhau.

Thứ hai: Nếu chúng ta chỉ dạy những nội dung của Logic Cổ điển thì sinh viên chỉ nắm được những kiến thức mang tính lý thuyết. Mà những lý thuyết này sinh viên đã được biết phần lớn qua môn Triết học. Chẳng hạn, sinh viên nào cũng biết các quy luật cơ bản của Logic học Hình thức: quy luật Đồng nhất, quy luật Cấm mâu thuẫn, quy luật Triệt tam, quy luật Lý do đầy đủ và các hình thức của tư duy: khái niệm, phán đoán, suy luận, chứng minh....Thực tế cho thấy, sau khi học, nhiều

sinh viên thuộc lòng được tam đoạn luận của Aristote mà nhiều người biết đến: Mọi người đều phải chết, Socrat là người. Vậy, Socrat phải chết. Hoặc nếu trời mưa thì đường ướt, nhưng đường ướt chưa chắc trời mưa... Thế nhưng, khi yêu cầu sinh viên vận dụng những tri thức đó vào những trường hợp khác thì hầu hết sinh viên đều lúng túng hoặc không thực hiện được. Và như vậy, cũng có nghĩa là, họ sẽ không ứng dụng được những tri thức mà Logic học cung cấp vào các khoa học cụ thể khác. Điều này thật đáng tiếc. Bởi lẽ, khoa học Logic đã từng được xem là khoa học nền tảng, dạy cho con người có được một quá trình tư duy chặt chẽ, chính xác. Đây là phẩm chất quan trọng của khoa học Logic mà bất kỳ đối tượng nào, ở một giai tầng nào trong XH cũng cần đến nó. Thiết nghĩ, mọi tri thức khoa học mà nhà trường đào tạo thì cũng phải hướng đến mục đích cuối cùng là, sinh viên có thể ứng dụng được gì sau khi học. Đây là một vấn đề rất quan trọng và rất cần thiết.

Thứ ba: Nếu chúng ta dạy theo hướng đưa Logic Hiện đại vào Logic Cổ điển thì sinh viên sẽ ứng dụng những tri thức mà họ lĩnh hội được vào quá trình tư duy của họ, giúp họ dễ dàng tiếp cận với nhiều lĩnh vực khoa học khác. Để làm được điều đó, sau mỗi phần, mỗi chương quy luật logic hay các hình thức của tư duy, giảng viên nên ra bài tập để sinh viên làm. Qua đó, sinh viên sẽ nhớ và hiểu lý thuyết sâu hơn. Và như vậy, sinh viên có thể vận dụng được chúng khi học những môn khoa học khác. Chẳng hạn, ở bài tập tìm phán đoán tương đương với phán đoán: Đổi mới hay là chết. Nếu chúng ta không đưa những ký hiệu của Logic Hiện đại vào phán đoán này để hình thức hoá nó thì sinh viên khó có thể tìm được cơ sở vững chắc để tìm phán đoán nào sau đây tương đương với nó: nếu không đổi mới thì chết; không thể sống mà không đổi mới; nếu đổi mới thì sống; nếu muốn sống thì phải đổi mới... Một bài tập khác ở chương Suy luận: xét suy luận sau có hợp logic không: “Nếu trường học không có thầy giáo tốt và cơ sở vật chất tốt thì không có chất lượng giáo dục tốt. Trường này không có cơ sở vật chất tốt mà chất lượng giáo dục tốt. Vậy, trường này có thầy giáo tốt”. (Hoàng Chúng, Logic Phổ thông, nxb Giáo dục,...). Đối với bài tập này, nếu sinh viên không dùng ký hiệu logic để thành lập những mệnh đề của suy luận, rồi lập bản chân - trị để xét hoặc lập luận thì khó có thể trả lời chính

xác suy luận đã cho có hợp logic hay không. Điều quan trọng hơn ở đây là, nếu chúng ta dạy cho SV biết cách vận dụng tốt Logic Toán vào các bài tập nói trên hoặc các bài tập khác thì SV sẽ khắc phục được lối tư duy theo thói quen cảm tính là đọc lên nghe chừng tương đương hay hợp lý thì trả lời là tương đương hay suy luận hợp logic.

3. KIẾN NGHỊ:

Thứ nhất, Bộ Giáo dục và Đào tạo nên chuẩn bị một giáo trình Logic học Hình thức tốt hơn, theo hướng đưa Logic Hiện đại vào Logic Truyền thống để các trường có thể làm cơ sở giảng dạy. Bởi lẽ, xã hội ngày càng phát triển, khoa học không thể loay hoay với những gì cũ kỹ, lạc hậu dừng lại lý thuyết đơn thuần mà không phục vụ được cho đời sống xã hội của con người.

Thứ hai, Bộ cũng cần xem xét lại số tiết quy định ở một số chuyên ngành. Cụ thể là, tăng số tiết Logic học cho chuyên ngành Cử nhân Luật, Cử nhân Giáo dục Công dân... vì chuyên ngành này cần phải nắm vững và sâu hơn những nội dung của Logic học (hiện nay Bộ quy định là 45 tiết. Nếu được, chúng ta nên tăng lên 60 tiết) và điều chỉnh ở một số chuyên ngành khác: Cử nhân Anh văn, Cao đẳng Sư phạm Hoá – Sinh, Toán – Lý...(hiện nay Bộ quy định là 30 tiết).

Thứ ba, để giảng viên các trường có điều kiện dạy môn Logic học Hình thức tốt hơn, đáp ứng được tình hình hiện nay, chúng tôi đề nghị Bộ Giáo dục và Đào tạo tổ chức các lớp bồi dưỡng ngắn hạn về Logic Toán để các giảng viên nào chưa có dịp tiếp cận có thể học tập, nghiên cứu. Thêm nữa, vì “ngôn ngữ là cái vỏ vật chất của tư duy”, nên để đảm bảo quá trình biểu đạt tư duy được chính xác, giảng viên Logic học rất cần đến những vấn đề thuộc Ngôn ngữ học, vì vậy bộ giáo dục và Đào tạo cũng nên có những lớp bồi dưỡng ngắn hạn về môn khoa học này.

Thứ tư, để sinh viên nắm vững và có thể vận dụng được kiến thức của bộ môn, sau mỗi phần, mỗi chương giảng viên nên đưa ra những bài tập để sinh viên ôn tập, thực hành ở nhà. Sau đó, giảng viên sửa bài tập này trên lớp □

(Tham luận tại Hội thảo khoa học: “Giảng dạy và học tập Logic học - Thực trạng và giải pháp” do trường Đại học Khoa học Xã hội và Nhân văn thành phố Hồ Chí Minh tổ chức tháng 03/2002).